

Châteaux

et châteaux forts

Le château fort est une spécialité du Moyen Âge. Il servait de lieu de résidence aux seigneurs. Ces châteaux étaient de véritables places fortes. Celles-ci devaient non seulement assurer le gîte, mais également garantir la sécurité en cas d'attaques.

Les châteaux forts se dressaient de préférence au sommet de montagnes, sur des promontoires rocheux, sur des îles ou des presqu'îles. Il s'agissait toujours d'endroits difficilement accessibles. De plus, la position dominante par rapport au paysage environnant était un obstacle aux attaques par surprise.

Le château fort était entouré de tous côtés de hauts murs lisses. Des tours permettaient de surveiller les environs, tandis que les ponts-levis coupaient au besoin toutes les communications avec l'extérieur. Les murs eux-mêmes étaient munis d'étroites ouvertures appelées meurtrières. Vues de l'extérieur, celles-ci paraissaient insignifiantes; grâce à elles cependant les défenseurs étaient en mesure de surveiller l'ennemi et de lui décocher force flèches, sans courir grand risque d'être eux-mêmes atteints par les projectiles lancés par l'assaillant.

Le plan intérieur d'un château fort différait de région à région. Il dépendait souvent de l'expérience guerrière du seigneur. Le noyau de la place forte était généralement situé au centre d'un espace entouré de murailles protectrices. Ce noyau comprenait les appartements du seigneur, la salle de fêtes et la salle des chevaliers,

des pièces réservées aux serviteurs et aux gardes. Il fallait, à certains moments, pourvoir aux besoins d'un nombre relativement grand de personnes. C'est pourquoi le château fort comprenait des magasins contenant des denrées de toutes sortes. Il y avait également une source d'eau potable.

De nombreux châteaux forts avaient des cachettes et des couloirs souterrains. Ces derniers aboutissaient souvent dans des sous-bois loin du château. Ils permettaient aux occupants de communiquer avec l'extérieur pour réclamer des secours en cas d'attaque, d'amener des vivres et, éventuellement, de fuir si la forteresse tombait aux mains de l'ennemi.

Les invasions des Normands ont été décisives dans la construction de places fortes. C'est de cette époque que datent les donjons, et la concentration, dans une seule tour, de l'habitation et des moyens de défense.

L'invention des armes à feu mit un terme à la valeur militaire des châteaux forts. Les canons permettaient d'ouvrir des brèches dans les remparts, tandis que des projectiles pouvaient être lancés par-dessus les murs, rendant ceux-ci inutiles.

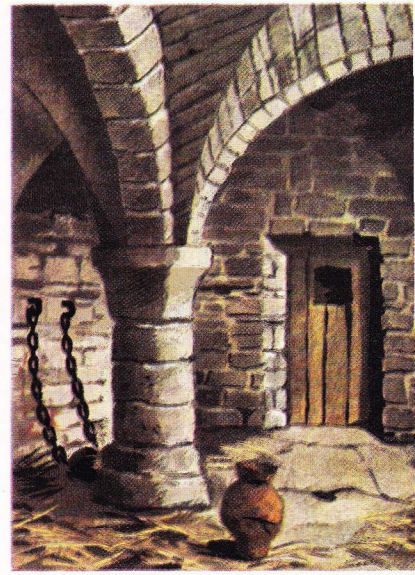
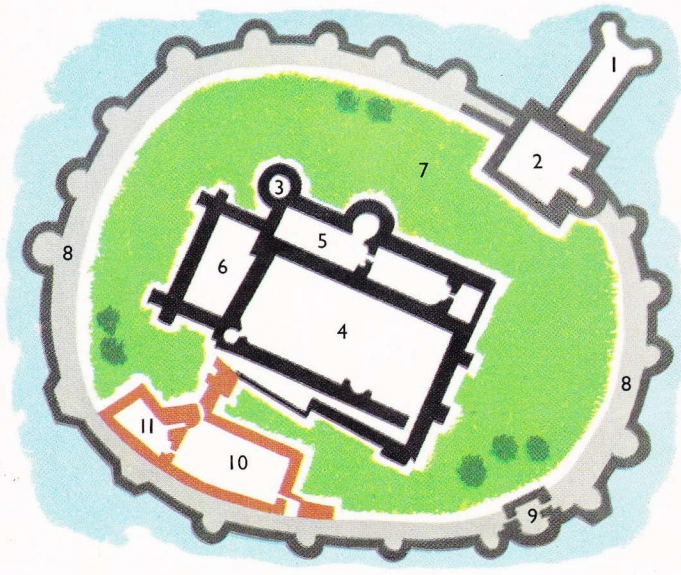
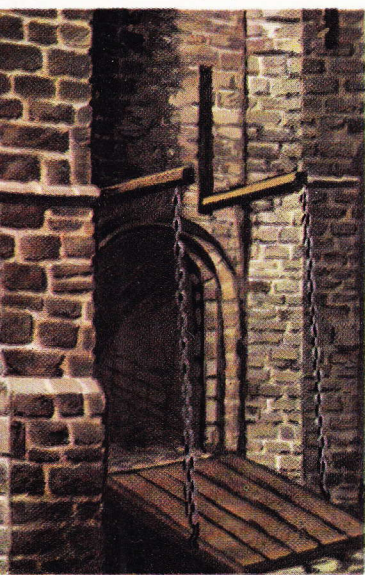
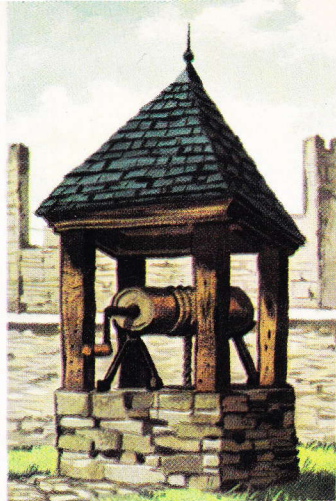
En haut, de gauche à droite : une tour de guet, un puits, une meurtrière, un château fort au sommet d'un promontoire rocheux.

Milieu à gauche : un pont-levis.

Milieu à droite : un cachot.

Au milieu : un plan complet : 1. barbacane et pont-levis; 2. corps de garde; 3. donjon; 4. bâtiment principal; 5. chambres à provisions et quartiers des serviteurs; 6. chapelle; 7. cour; 8. mur d'enceinte et chemin de ronde; 9. tour de guet ou échauguette; 10. logis des soldats; 11. cachots.

En bas : un château fort entouré d'eau.

BURCHTEN EN KASTELEN

Tijdens de Romeinse overheersing hebben de Romeinen aan een groot deel van Europa iets gegeven, dat veel belangrijker is dan goede wegen en comfortabele huizen: nl. een lange periode van vrede en degelijk bestuur. Hoewel er aan de grenzen dikwijls gevochten werd, kenden de mensen die in de steden woonden geen vrees voor aanvallen van hun bureu.

Toen het Romeinse Rijk ineens stortte, kwam daar veel verandering in. In gebieden van soms maar enkele vierkante kilometers, en in bijna elke grote stad, kwam de macht geleidelijk in handen van verschillende mensen: roofridders, feodale heren, nobelen en kleine vorsten. Tot laat in de Middeleeuwen was elk van die staatjes bijna voortdurend in oorlog met zijn naburen. In die tijd bouwde men vooral verdedigingswerken. Reeds in de Bronstijd, en zelfs in de jonge Steentijd, bouwde men een soort van verdedigingswerken, maar het is vooral in de Middeleeuwen dat die bouwtrant tot ontwikkeling kwam.

Een middeleeuwse burcht moest voor twee dingen dienen. Zo'n kasteel moest een waardig verblijf zijn voor machtige heren, maar het moest ook een vesting zijn, bemand door soldaten en voorzien van flinke voorraden, zodat het een gewapende aanval en een lange belegering kon weerstaan. Eerst en vooral moest de architect een plaats vinden, waar de vesting niet onverwachts kon worden aangevallen. Daarom ging zijn voorkeur naar een steile heuvel, een uitstekende rots of een smal schiereiland, vanwaar de schildwachten een ruim gedeelte van de omgeving in het oog konden houden. Moest hij in een vlakke bouwen, dan koos de architect een eilandje in een meer, of hij omgaf de burcht met een gracht, zodat de aanvallers tijd zouden verliezen door het nemen van die hindernis. In vreedstijd of overdag konden de bewoners van het kasteel

gemakkelijk over de gracht geraken door middel van een ophaalbrug, die 's nachts en in oorlogstijd werd opgehaald, zodat geen enkele vijand het kasteel rechtstreeks kon bereiken.

De buitenmuren rond het kasteel en het burchtplein waren altijd erg hoog, zodat niemand er overheen kon klauteren zonder een zware belegeringstoren, die men niet zo gemakkelijk in stelling bracht. Die muren waren ook geweldig dik en sterk, en het viel niet mee er met een stormram een bres in te beuken. Hier en daar waren er schietgaten, d.w.z. lange, smalle openingen, waardoor de verdedigers een regen van pijlen op de aanvallers konden doen neerkomen, zonder ernstig gevaar zelf getroffen te worden. Op verscheidene punten langs de muur waren er wachttorens gebouwd, zodat de schildwachten op tijd konden waarschuwen voor een naderende vijand.

Hoewel het kasteel zelf beslist een waardige woning was, kon men het toch moeilijk comfortabel noemen. Sanitaire installaties ontbraken praktisch geheel, en de open waterputten zorgden slechts voor een vrij schaarse watervoorziening. Doorzichtig glas kende men nog niet, dus konden licht en lucht — samen met de wind — enkel door smalle, open ramen binnendringen. Knetterende houtvuren maakten één deel van de grote, stenen kamers ondraaglijk heet, terwijl het in de afgelegen hoeken ijskoud bleef. De schoorstenen waren ook maar primitief, met als gevolg dat de kamers dikwijls vol rook stonden. Bovendien moest de slotheer de vrij beperkte ruimte van zijn kasteel delen met een groot aantal soldaten en dienaren. Aangezien hij ook verantwoordelijk was voor het handhaven van de orde in zijn gebied, moest de slotheer op de koop toe nog gevangenisruimte voorzien voor kleine overtredders, en kerkers voor misdadigers en gevaarlijke politieke tegenstanders.

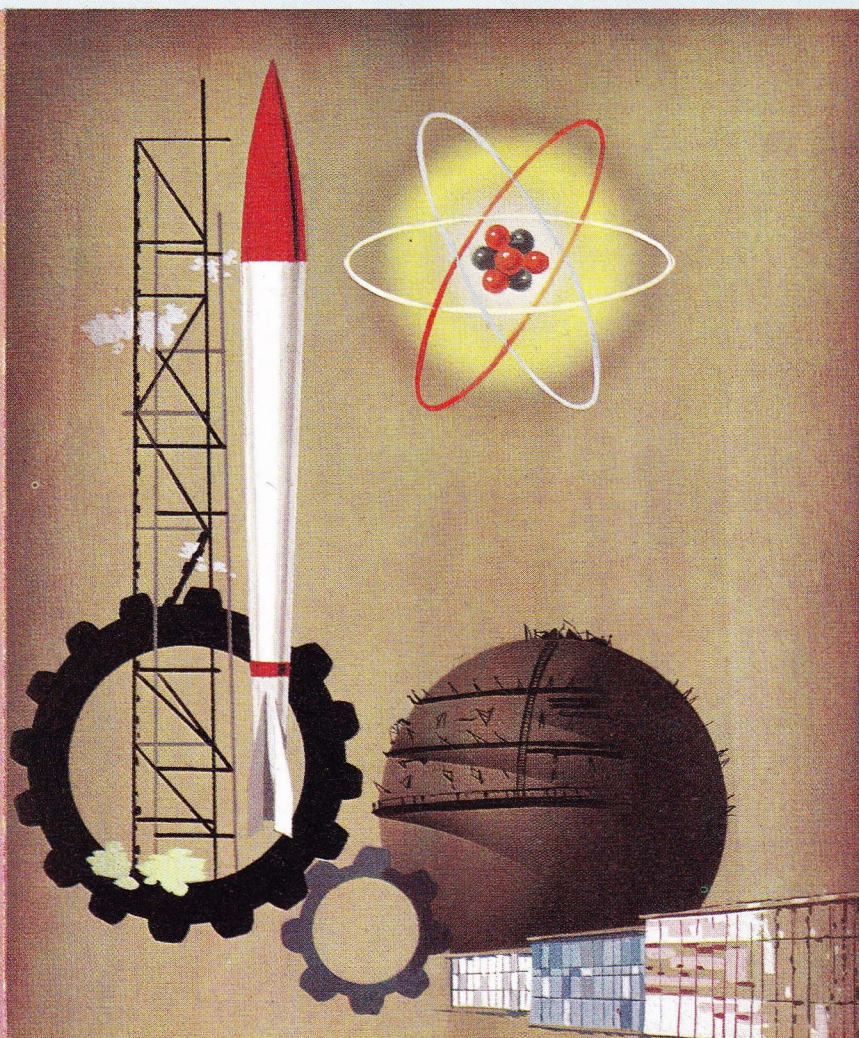
Op de plattegrond van een typisch middeleeuws kasteel in het midden van de plaat, zien we (1) ophaalbrug, (2) voorgebouw, (3) slottoren, (4) hoofdgebouw, (5) voorraadkamers en verblijf van de dienaren, (6) slotkapel, (7) burchtplein, (8) ringmuur, (9) wachttoren, (10) verblijf van de krijgers, (11) kerkers.

Boven: wachttoren, open waterput, schietgat, ligging op heuveltop. **Midden**: ophaalbrug, plattegrond, kerker. **Beneden**: het Gravensteen te Gent illustreert hoe water gebruikt werd als een verdedigingsgordel.

Globerama

LES CONQUÊTES DE LA SCIENCE

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

CASTERMAN

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New Jersey)
danois (Skandinavisk Bogforlag, Odense)
espagnol (Codex, Buenos Aires)
finlandais (Munksgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex, Buenos Aires)
suédois (Bernces Förlags, Malmö)

3e édition, 1965

KEURKOOP NEDERLAND

Art © 1960 by Esco, Anvers

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Text © 1963 by Casterman, Paris ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.